

Тематична рубрика: Теорія і методика професійної освіти

УДК 37.04

**ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ**

**INCREASING THE LEVEL OF INFORMATION AND
COMMUNICATION COMPETENCE IN FUTURE PRESCHOOL
EDUCATION SPECIALISTS**

Чаговець А. І.,

доктор педагогічних наук,
професор кафедри теорії та методики
дошкільної освіти Комунального
закладу «Харківська гуманітарно-
педагогічна академія» Харківської
обласної ради

Колосова С.В.,

кандидат педагогічних наук,
доцент, кафедри теорії та методики
дошкільної освіти Комунального
закладу «Харківська гуманітарно-
педагогічна академія» Харківської
обласної ради

Сирова Ю. В.,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та методики
дошкільної освіти Комунального
закладу «Харківська гуманітарно-

педагогічна академія» Харківської
обласної ради

Пивоваренко М. С.,

доктор філософії, викладач кафедри
теорії та методики дошкільної освіти
Комунального закладу «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

У сучасних соціально-економічних умовах використання цифрових технологій в освіті набуває нагальності й передбачає набуття відповідних компетентностей у педагогічних працівників закладів усіх рівнів освіти, й зокрема дошкільної. В статті розкрито значення формування інформаційно-комунікативної компетентності у майбутніх фахівців дошкільної освіти, наведено аналіз чинного нормативно-правового забезпечення підвищення рівня сформованості досліджуваної компетентності. Під час здійснення наукового пошуку визначено, що диджиталізація освітнього процесу в закладах усіх рівнів освіти набуває стрімких темпів, що обумовлює нагальну потребу в підвищенні цифрової грамотності освітян. На підставі здійсненого аналізу передового педагогічного досвіду та нормативно-правового забезпечення представлено досвід розробки програми підвищення цифрової грамотності здобувачів вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта. Упровадження програми передбачало підвищення в майбутніх фахівців дошкільної освіти рівня здатності до використання цифрових технологій, інструментів комунікації або мереж для отримання доступу до інформації, управління нею, її інтеграції, оцінки й створення для функціонування в сучасному суспільстві загалом та галузі освіти зокрема. За результатами впровадження програми підвищення цифрової грамотності майбутніх фахівців дошкільної освіти, проведено опитування, результати якого представлено у відсотках за окремими питаннями. Відповідно до одержаних

результатів оцінювання ефективності зазначеної програми визначено передумови виникнення потреби в підвищенні рівня сформованості досліджуваної компетентності та актуальні теми з досліджуваного напрямку. Проведене опитування, також, сприяло визначенню перспектив подальшої роботи, з урахуванням рекомендацій та пропозицій учасників програми.

Ключові слова: цифрова грамотність, інформаційно-комунікативна компетентність, майбутні фахівці дошкільної освіти.

In today's socio-economic conditions, the use of digital technologies in education is gaining urgency and involves the acquisition of appropriate competences by teaching staff at all levels of education, including preschool. The article reveals the importance of the formation of informational and communicative competence in future specialists of preschool education, provides an analysis of the current regulatory and legal support for increasing the level of formation of the studied competence. During the scientific search, it was determined that the digitization of the educational process in institutions of all levels of education is gaining rapid pace, which determines the urgent need to increase the digital literacy of educators. On the basis of the analysis of advanced pedagogical experience and regulatory legal support, the experience of developing a program to improve digital literacy of students of higher education in the specialty 012 Preschool education is presented. The implementation of the program envisaged increasing the level of ability of future preschool education specialists to use digital technologies, communication tools or networks to gain access to information, manage it, integrate it, evaluate it and create it for functioning in modern society in general and the field of education in particular. According to the results of the implementation of the program to improve the digital literacy of future preschool education specialists, a survey was conducted, the results of which are presented in percentages for individual questions. According to the obtained results of the evaluation of the effectiveness of the specified program, the prerequisites for the need to increase the level of formation of the studied

competence and relevant topics from the researched direction were determined. The conducted survey also contributed to the determination of prospects for further work, taking into account the recommendations and suggestions of program participants.

Key words: digital literacy, information and communication competence, future specialists of preschool education.

Постановка проблеми. Соціально-економічні зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві визначають оновлення траєкторії розвитку усіх галузей життєдіяльності людини й освітньої зокрема. Інформатизація й технологізація усіх процесів суспільного життя безпосередньо впливає на освітню галузь. Її модернізація потребує підготовки фахівців з високим рівнем інформаційно-комунікаційної культури, зокрема, у ланці дошкільної освіти. Майбутній вихователь закладу дошкільної освіти має володіти сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями, що сприятимуть його професійному й особистісному вдосконаленню, збагаченню професійного досвіду для ефективної реалізації власного потенціалу в навчанні й вихованні дітей. З огляду на зазначене вище, інформаційно-комунікаційна компетентність постає як одна з ключових, що мають бути в арсеналі майбутнього вихователя. Тому, нагальності набуває пошук ефективних шляхів формування та вдосконалення інформаційно-комунікаційної компетентності фахівців дошкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Аналіз наукової літератури свідчить, що диджиталізація освітнього простору створила такий імпульс нововведень, що справедливо можна розцінюватись її як основний засіб інноваційного розвитку. Наразі все більш потужно вчені і педагоги говорять про інформатизацію освіти як закономірний процес соціально-педагогічних перетворень, що зв'язані з насиченням освітніх систем інформаційною продукцією, засобами та

технологією, впровадженням у освітні установи інформаційних засобів, що базуються на інформаційній продукції та педагогічних технологій [11, с. 1].

Як зазначають О. Винославська та Г. Козлакова, освітні програми підготовки майбутніх вихователів мають бути спрямовані на формування вміння не тільки використовувати інформаційні технології, але й інтегрувати їх з педагогічними технологіями та вдосконалювати цю інтеграцію у майбутньому [2, с. 124].

Актуальні дослідження з питань цифрової грамотності довели, що сучасний педагог повинен вміти застосувати нові технології у своїй професійній діяльності та, відповідно, володіти основними завданнями у сфері інформатизації освіти, а саме: ознайомлення з позитивними і негативними аспектами використання інформаційно-комунікативних технологій в освіті; формування уявлення про роль і місце інформатизації освіти в інформаційному суспільстві, про видовий склад і сфери ефективного застосування засобів інформатизації освіти, технологій обробки, представлення, зберігання і передачі інформації; ознайомлення із загальними методами інформатизації, адекватними до потреб освітнього процесу, формування знань про вимоги до засобів інформатизації освіти, про основні принципи оцінки їх якості, навчання педагогів стратегії практичного використання засобів інформатизації у сфері освіти; надання додаткової можливості пояснити тим, хто навчається, роль і місце інформаційних технологій у сучасному світі; навчання мові інформатизації освіти, що формується (з паралельною фіксацією і систематизацією термінології).

Р. Гладишевський визначив основну мету інформаційної підготовки майбутніх педагогів, а саме формування в них готовності до впровадження та використання інформаційних технологій навчання. Готовність визначається як інтегративна властивість особистості педагога, в якій органічно поєднуються професійні якості, інформаційна культура, що дає йому змогу успішно розробляти, впроваджувати, використовувати інформаційні технології навчання. Показниками такої готовності є сформованість

інформаційно-комунікативної компетентності педагога, його інформаційної культури та інформаційного мислення [3, с. 45].

Вивчаючи низку останніх досліджень з нашої проблеми, вчені визначити сутність поняття «інформаційно-комунікаційна компетентність», що характеризується як властивість майбутнього вихователя, який профкомпетентно, тобто цілеспрямовано і самостійно, із знанням вимог до професійної діяльності в умовах інформатизації освітнього простору та особистих можливостей та якостей здатен застосовувати ІКТ у процесі навчання, виховання, методичної, дослідницької діяльності, власної неперервної професійної діяльності, і на основі аналізу педагогічних ситуацій може бачити і формулювати педагогічні завдання, знаходити оптимальні способи їх розв'язання з найбільш вдалим застосуванням ресурсів ІКТ [10, с. 86].

Саме, значення сформованості інформаційно-комунікативної компетентності у майбутніх фахівців дошкільної освіти було обґрунтовано в наукових працях В. Горленко (зміст та структура поняття «інформаційно-комунікативна компетентність») [3], А. Лазаренко (педагогічні умови формування цифрової компетентності у майбутніх вихователів) [5], М. Портян (процеси розробки та успішної реалізації програм навчання майбутніх вихователів і вчителів початкових класів) [6], А. Клеби (формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів) [9] та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У дослідженнях науковців визначено напрями формування інформаційно-комунікативної компетентності вихователя закладу дошкільної освіти. Проте, враховуючи значні зміни в організації освітнього процесу в період дії воєнного стану в Україні, проблема організації спеціального навчання щодо формування цієї компетентності залишається відкритою для подальших наукових розвідок.

Мета статті полягає в здійсненні аналізу нормативно-правового забезпечення процесу підвищення рівня інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти та презентації досвіду впровадження програми підвищення цифрової грамотності майбутніх фахівців дошкільної освіти «Цифрова трансформація дошкільної освіти» в Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах воєнного стану в Україні, цифрова трансформація дошкільної освіти набуває особливого значення. Активне залучення вихователів, батьків та дітей до реалізації спільних завдань на основі цифрових технологій актуалізує аналіз нормативно-правової бази для забезпечення сформованості інформаційно-комунікативної компетентності у майбутніх фахівців дошкільної освіти.

Відповідно до наказу Міністерства економіки України від 19.10.2021 р. № 725-21 «Про затвердження професійного стандарту вихователя закладу дошкільної освіти». Серед основних професійних компетентностей вихователя є «Інформаційно-комунікативна». Досліджувану компетентність характеризують такі вміння та навички як: здатність орієнтуватися в інформаційному просторі; здатність ефективно використовувати інформаційно-комунікативні технології та електронні освітні ресурси в професійній діяльності; здатність дотримуватись правил безпечної поведінки в цифровому середовищі; знаходити, опрацьовувати, критично оцінювати зміст, достовірність, надійність інформаційних джерел та застосовувати їх у професійній діяльності; дотримуватись правових вимог використання електронних освітніх ресурсів та санітарно-гігієнічних вимог використання ІКТ; дотримування вимог щодо безпечної поведінки та використання захисту персональних даних, охорони прав інтелектуальної власності. А також відповідні знання: про основи медіаграмотності, способів та правил використання сучасного медіапростору, культури користування мережею Інтернет; нормативно-правове забезпечення використання ІКТ та

електронних освітніх ресурсів в професійній діяльності та санітарно-гігієнічні вимоги використання ІКТ; правила безпечної поведінки в цифровому середовищі, способів контролю контенту та реагування на ризики в цифровому середовищі [7].

В листі МОН від 27.07. 2022 № 1/8504-22 «Методичні рекомендації про окремі питання діяльності закладу дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році» особливу увагу приділяється реалізації освітнього процесу в ЗДО з використанням дистанційної форми здобуття освіти. Відповідно до методичних рекомендацій у процесі організації освітньої діяльності в дистанційному форматі адміністрації закладу дошкільної освіти слід звернути особливу увагу на такі аспекти: організація навчання педагогічних працівників щодо дистанційної роботи з дітьми та надання їм методичної підтримки; систематичність організації освітнього процесу з дітьми раннього та дошкільного віку. Рекомендовано використовувати синхронне і асинхронне навчання [8].

Окрім опанування вихователями інформаційно-комунікативної компетентності, працівники дошкільної освіти повинні сприяти формуванню цифрової компетентності у дітей дошкільного віку. Про це наголошено в Базовому компоненті дошкільної освіти (2021). В якому зазначено, що цифрова компетентність – це здатність використовувати інформаційно-комунікативні та цифрові технології для задоволення власних індивідуальних потреб і розв'язання освітніх, ігрових завдань на основі набутих елементарних знань, вмінь, позитивного ставлення до комп'ютерної та цифрової техніки [1].

Зіставний аналіз нормативної бази дослідження свідчить, що сучасний педагог має володіти цифровими навичками та на основі цих знань уміти аналізувати, прогнозувати та планувати співпрацю з батьками та дітьми дошкільного віку.

Отже, диджиталізація освітнього процесу в закладах усіх рівнів освіти набуває стрімких темпів, що обумовлює нагальну потребу в підвищенні цифрової грамотності освітян.

Відповідно до сучасних соціокультурних вимог розвитку дошкільної освіти, в Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради здобувачі вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта є активними учасниками програми підвищення цифрової грамотності майбутніх фахівців дошкільної освіти «Цифрова трансформація дошкільної освіти», яка розроблена в рамках діяльності науково-дослідної лабораторії «Духовні основи дошкільного дитинства», колективом науково-педагогічних працівників кафедри теорії та методики дошкільної освіти (М. Роганова, А. Чаговець, І. Апрелєва, С. Колосова, Ю. Сирова, М. Пивоваренко). Оновлення змісту програми заплановано щорічно, відповідно до оновлення змісту освітньо-професійних програм.

Мета програми полягає в підвищенні в майбутніх фахівців дошкільної освіти рівня здатності до використання цифрових технологій, інструментів комунікації або мереж для отримання доступу до інформації, управління нею, її інтеграції, оцінки й створення для функціонування в сучасному суспільстві загалом та галузі освіти зокрема.

Завданнями програми є такі: сформувати знання основ медіа-грамотності, способів та правил використання сучасного медіапростору, культури користування мережею Інтернет, правил безпечної поведінки в цифровому середовищі, способів контролю контенту та реагування на ризики в цифровому середовищі; забезпечити формування здатності до оволодіння цифровою грамотністю та технологіями дистанційного навчання з використанням різних платформ та інструментів; формувати здатність до впровадження інформаційних та комунікаційних технологій і генерування нових ідей в організації освітнього процесу закладів дошкільної освіти різного типу; створити умови для формування й подальшого удосконалення вміння знаходити, опрацьовувати, критично оцінювати зміст,

достовірність, надійність інформаційних джерел та застосовувати їх у професійній діяльності; удосконалити навички дотримання вимог щодо безпечної поведінки та використання інструментів контролю контенту, захисту персональних даних, охорони прав інтелектуальної власності в цифровому середовищі.

Впровадження програми передбачає використання таких інструментів реалізації мети та завдань: технічне забезпечення: комп'ютери (ноутбуки, планшети, смартфони), що оснащені або підтримують програми та сервіси Microsoft Office, Zoom, Google та інші хмарні сервіси; програмне забезпечення дистанційного зв'язку: платформа Zoom, інструменти Google (пошта, форми, клас), різні типи месенджерів, мобільний зв'язок; методичне забезпечення: матеріали, що підготовлено відповідно до теми та виду заняття.

Серед форм реалізації програми визначено такі як-от: вебінари, онлайн-тренінги, семінари-практикуми за допомогою застосунків дистанційного зв'язку Zoom та Google Meet для загальної аудиторії з використанням інтерактивних методів і сучасних технологій навчання; практичні заняття в режимі онлайн з розподілом здобувачів вищої освіти на підгрупи для роботи з різними хмарними сервісами; вебінари-презентації творчих робіт здобувачів вищої освіти з означеної теми; участь в підсумкових онлайн-конференціях.

За результатами участі в заходах відповідно до змісту програми було проведено опитування учасників за допомогою використання форми зворотнього зв'язку «Опитування щодо результативності програми підвищення цифрової грамотності майбутніх фахівців дошкільної освіти». Опитування містило питання, відповіді на які забезпечило рефлексію наприкінці участі в серії вебінарів. За результатами опитування було визначено передумови участі здобувачів освіти в програмі, теми вебінарів, які були більш корисними та пропозиції щодо перспектив розвитку діяльності програми. Таким чином, передумовами участі в діяльності

програми визначено: прагнення до особистісного та професійного самовдосконалення (58,3%), перехід до дистанційного формату роботи закладів дошкільної освіти (45,8%), глобальна диджиталізація освітніх процесів (37,5%), потреба у формуванні "soft skills" (12,5%). Отже, доходимо висновків, що формування інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх вихователів впливає не лише на професійний розвиток, але й сприяє формуванню індивідуальної траєкторії особистісного розвитку й становлення.

Серед вебінарів та семінарів-практикумів, актуальними і корисними, здобувачами освіти, було визначено такі: «Віртуальний простір для дитини дошкільного віку: проблема чи перевага сучасності?» (75%), «Міжособистісна взаємодія засобами цифрових технологій: особливості комунікації у віртуальному просторі ЗДО» (54,2%), «Створення цифрового контенту як перевага сучасної дошкільної освіти» (50%), «Шляхи налагодження міжособистісної взаємодії учасників освітнього процесу ЗДО засобами ІКТ» (45,8%), «Цифровізація освітнього простору ЗДО крізь призму євроінтеграційних процесів» (41,7%), «Сайт в роботі педагога дошкільної освіти» (37,5%). Здійснивши аналіз одержаних даних, можемо свідчити, що актуальності набувають питання налагодження взаємодії в освітньому процесі ЗДО засобами дистанційного навчання. З огляду на це, можемо зауважити на вагомому значенні досягнення високого рівня сформованості інформаційно-комунікативної компетентності в майбутніх вихователів та керівників ЗДО.

Результатом роботи відповідно до змісту програми є досягнення мети програми, а саме: підвищення у майбутніх фахівців дошкільної освіти рівня здатності до використання цифрових технологій, інструментів комунікації або мереж для отримання доступу до інформації, управління нею, її інтеграції, оцінки й створення для функціонування в сучасному суспільстві загалом та галузі освіти зокрема. Відповідно до даних, що було одержано за

результатами проведеного опитування, кожен учасник відзначив підвищення рівня сформованості у себе досліджуваної компетентності.

Висновки і перспективи подальших розробок. Формування цифрової грамотності в майбутніх фахівців дошкільної освіти забезпечить належний рівень знань основ медіа-грамотності, способів та правил використання сучасного медіапростору, культури користування мережею Інтернет, правил безпечної поведінки в цифровому середовищі, способів контролю контенту та реагування на ризики в цифровому середовищі. А також, дозволить розширити спектр фахових умінь, а саме: знаходити, опрацьовувати, критично оцінювати зміст, достовірність, надійність інформаційних джерел та застосовувати їх у професійній діяльності; дотримуватися вимог щодо безпечної поведінки та використання інструментів контролю контенту, захисту персональних даних, охорони прав інтелектуальної власності в цифровому середовищі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Базовий компонент дошкільної освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 р. № 33. URL: <https://inlnk.ru/oelE5Y> (дата звернення 28.11.2021).
2. Винославська О.В., Козлакова Г.О. Інтеграція педагогічних та інформаційних технологій у просторі вищої освіти. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології*. 2009. № 1. С. 123–130.
3. Гладішевський Р. Формування готовності майбутнього педагога до застосування інформаційних технологій навчання у вищій школі: Вісник Львівського університету. Серія: Педагогіка. 2009. Вип. 25. Ч. 3. С. 40–52.
4. Горленко В. М. Інформаційно-комунікаційна компетентність вихователя дошкільного навчального закладу: поняття та структура. Веб-сайт. URL : https://lib.iitta.gov.ua/704883/1/Horlenko_Chernihiv_135.pdf (дата звернення: 24.02.2023).
5. Лазаренко А. Педагогічні умови формування цифрової компетентності майбутніх вихователів. *Актуальні питання гуманітарних*

наук, 2022. Вип. 50. С. 335-338. URL : https://er.chdtu.edu.ua/bitstream/ChSTU/4151/1/50_2022.pdf#page=335 (дата звернення: 28.01.2023).

6. Портян М. О. Формування інформаційно-цифрової компетентності майбутніх вихователів та вчителів початкових класів. *Інноваційні педагогічні технології в цифровій школі* : матеріали наук.-практ. конф. молодих учених, Харків, 15–16 квіт. 2019 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [за ред. Н. О. Пономарьової, О. А. Жерновнікової]. Харків : ХНПУ, 2019. С. 146–149.

7. Про затвердження професійного стандарту вихователя закладу дошкільної освіти: Наказ Міністерства економіки України від 19.10.2021 р. № 725-21. URL: <https://inlnk.ru/NDBmjv> (дата звернення 02.01.2022).

8. Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році: лист МОН від 27.07. 2022 № 1/8504-22. 18 с.

9. Формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів : метод. реком. / уклад.: А. І. Клеба. Харків, 2017. 80 с.

10. Таран І. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх фахівців з дошкільної освіти. Педагогічні науки : Міжнародна конференція, м. Київ, (2 лютого 2013 року). Київ : Центр, с. 86.

11. Шикула Г. Розвиток інформаційних технологій у ВНЗ України: історичний аспект. Режим доступу: [/wpcontent/uploads/2013/11/Педагогіка_Shykula_2013_11_26_12_01_11_708.pdf](https://wpcontent/uploads/2013/11/Педагогіка_Shykula_2013_11_26_12_01_11_708.pdf).